

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
факультет соціології
кафедра галузевої соціології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:
«МОТИВАЦІЯ ТА ЖИТТЄВІ СТРАТЕГІЇ МОЛОДИХ СТУДЕНТСЬКИХ
СІМЕЙ»

Спеціальність: 054 «Соціологія»
Освітня програма «Соціальні технології»
Освітній рівень: бакалавр
Кваліфікація: бакалавр соціології

Виконавець:
Іванов Вячеслав Вадимович,
студент 4 курсу

Науковий керівник:
Тарабукін Юрій Орестович,
кандидат соціологічних наук,
доцент

Бакалаврська робота допущена до захисту
рішенням кафедри галузевої соціології

Протокол № _____ від «___» _____ 20__ р.

Зав. кафедри _____ доцент Безрукова О.А.
підпис

Київ 2020

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні підходи до вивчення проблем молодих студентських сімей в соціології	6
1.1. Аналіз дослідження проблем молодих студентських сімей в соціології...6	
1.2. Сутність і специфіка поняття «молода студентська сім'я».....	11
1.3. Формування, стан та розвиток молодих студентських сімей в Україні та світі.....	14
Висновки до першого розділу.....	18
Розділ 2. Соціальні чинники стабільності молоді студентської сім'ї	19
2.1. Основні соціальні проблеми молодих студентських сімей.....	19
2.2. Соціально-економічні чинники стабільності молодих студентських сімей.....	24
2.3. Соціалізація та репродуктивна поведінка молодих студентських сімей..	27
2.4. Кар'єрні уподобання членів молоді студентської сім'ї.....	29
Висновки до другого розділу.....	31
Розділ 3. Шляхи підтримки та забезпечення розвитку молодих сімей в Україні	32
3.1. Визначення методології дослідження.....	32
3.2. Дослідження мотивації і життєвих стратегій членів молодих студентських сімей в Україні.....	35
Висновки до третього розділу.....	38
Висновки.....	39
Список використаних джерел та літератури	40
Додатки	42

ВСТУП

Актуальність теми. Почати варто із визначення терміну "студентська сім'я". Я звернув увагу на результати нещодавніх наукових розвідок, об'єктом яких виступають студентські сім'ї. Так, Л. Авдєєва студентською називає таку сім'ю, в якій обоє членів подружжя – студенти.

Сім'я - група осіб, що має між собою передбачені законом права і обов'язки. Оскільки відносини між членами сім'ї регулюються нормами сімейного права, вони називаються сімейно-правові та базуються на конституційних нормах.

Також, студентську сім'ю можна розглядати як різновид молоді сім'ї. Це молода сім'я, в якій подружжю не більше 30 років, а стаж сімейного життя не перевищує 5 років.

Молода сім'я - це сім'я в перші три роки після укладення шлюбу (у разі народження дітей без обмеження тривалості шлюбу), за умови, що один з подружжя не досяг 30-річного віку, а також неповні сім'ї з дітьми, мати або батько яких не досягли 30-річного віку.

Якщо звернути увагу до питання вивчення сім'ї як соціального явища, то модно побачити, що ця тема не втрачає актуальності, оскільки стан благополуччя сім'ї вказує на загальний стан справ в окремій державі. Взяти Україну як приклад, то вона опинилася один на один із демографічною кризою та соціально-економічними проблемами. Під загрозою перебуває інтелектуальний потенціал та моральність народу, причиною цього є різке зниження життєвого рівня сімей в Україні. За таких умов необхідним є дослідження проблем сучасної молоді студентської сім'ї з метою пошуку ресурсів для подолання кризових явищ та надання фахової психологічної допомоги.

Під час навчання не одну тисячу студентів хвилює проблема створення сім'ї, особливо на вищих крусах. Є така думка серед молоді, що створення

родини в університетські роки – неможлива для щасливого сімейного майбутнього. Можна побачити, що за останні роки офіційна статистика відображає скорочення кількості сімейних пар, де обоє із членів сім'ї є студентами.

У даній роботі я хочу відобразити перспективи розвитку, а також проблеми молодій студентській сім'ї та шляхи їх вирішення. Тема на даний момент дуже актуальна, тому що, у подружжя можуть виникати труднощі найрізноманітнішого характеру: матеріальні, житлові конфлікти з батьками тієї чи іншої сторони, різноманітні труднощі на роботі; дефіцит часу, хвороби дітей і власне нездоров'я, неможливість або труднощі з влаштуванням дитини в дитячий сад і ін., про які вони не замислюються до вступу в шлюб.

В якості основної проблеми необхідно виділити проблему житлового забезпечення сім'ї. Це пов'язано з тим, що звичайні життєві труднощі несуть важливі проблеми для сім'ї і на певному етапі вони просто неможливо розв'язати (наприклад, неможливість отримання житла, дуже низький матеріальний достаток). Їх можна позначити як критичні життєві ситуації. Саме вони є найбільш небезпечними для шлюбу і сім'ї, так як створюють ситуацію постійного незадоволення основних потреб подружжя, що в свою чергу призводить до хронічного психічного напруження.

Особливості молодій студентській сім'ї обумовлені також об'єктивно недостатнім рівнем матеріальної і фінансової забезпеченості, оскільки в своїй більшості молоде студентське подружжя ще не володіють високою кваліфікацією і отримують в зв'язку з цим порівняно низьку зарплату. Більше половини молодих сімей живуть за межею бідності, що ускладнює виконання в повній мірі ними репродуктивної та інших соціальних функцій. Крім того, молода студентська сім'я може мати малолітніх дітей, яким необхідна особлива їжа і одяг, турбота про зміцнення здоров'я і своя система виховання.

Наукова проблема дослідження полягає у невідповідності між необхідністю мати науково обгрунтовані концептуальні положення щодо мотивації та життєвих стратегій молодих студентських сімей і недостатністю узагальнення існуючого теоретичного та емпіричного матеріалу з даної проблематики.

Метою дослідження є визначення мотивації та життєвих стратегій молодих студентських сімей в сучасному суспільстві.

Для досягнення поставленої мети треба вирішити наступні **завдання** :

1. Здійснити аналіз дослідження проблем молодих студентських сімей в соціології
2. Проаналізувати стан та розвиток молодих студентських сімей в Україні та світі
3. Визначити соціальні та соціально-економічні проблеми молодих студентських сімей
4. Розкрити питання, пов'язані з сімейною соціалізацією та репродуктивною поведінкою
5. Розкрити питання щодо кар'єрних уподобань членів молодшої студентської сім'ї
6. Дослідити формування та розвиток молодих студентських сімей під впливом різних мотиваційних та життєвих стратегій

Об'єкт дослідження: мотивація та життєві стратегії молодих студентських сімей

Предмет дослідження: формування та розвиток молодих студентських сімей в сучасному суспільстві під впливом різних мотиваційних та життєвих стратегій

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ МОЛОДИХ СТУДЕНТСЬКИХ СІМЕЙ В СОЦІОЛОГІЇ

1.1. Аналіз дослідження проблем молодих студентських сімей в соціології

На спільному життєвому шляху молодій студентській сім'ї доводиться зіштовхуватися з багатьма проблемами і труднощами, що заважатимуть її адаптації. Перед нею стоять гострі проблеми матеріально-економічного, житлово-побутового та інтимно-особистісного характеру. Невизначеність майбутнього, поява протиріч, нестабільність заробітків, невідповідність до сімейного життя та виживання в нових умовах – це все позначається на внутрішньо-сімейних процесах, на характері взаємовідносин членів сім'ї та її стосунків із оточуючим середовищем і т.п.

Стабільність стосунків у молодих студентських сім'ях залежить від зовнішніх та внутрішніх чинників. Проблеми в економічній, політичній та соціальних сферах негативно впливають на функціонування молодих студентських сімей та призводять до виникнення в них багатьох проблем. Навіть засновані на взаємній любові та взаємоповазі стосунки можуть не витримати таких проблем. Нестабільність у сімейних взаємовідносинах є причиною розпаду багатьох молодих пар.

Однією із головних проблем молоді студентської сім'ї є те, що ведучи мову про готовність молоді до створення сім'ї, можна виділити цілу низку чинників: омолодження шлюбів, недостатня економічна і соціальна захищеність, загальне послаблення моральних норм у суспільстві, поширення нетрадиційних форм шлюбу, раннє фізіологічне дозрівання дівчат і хлопців, що поєднується з психологічною та духовно-моральною незрілістю, небажанням мати дітей або відкладання цього акту на невизначене майбутнє. Значне погіршення матеріально-побутового становища переважної більшості населення України не сприяє формуванню готовності до сімейного життя:

збільшується кількість розлучень, у тому числі з ініціативи жінок, внаслідок чого зростає кількість неповних сімей і дітей, які виховуються без одного з батьків та зростає чисельність позашлюбних дітей, девальвується сама цінність сім'ї та глибокі почуття, на яких ґрунтуються міцні шлюбні відносини.[9]

Дослідження показують, що молода студентська сім'я більшою мірою потребує соціальної та економічної допомоги від держави та суспільства для реалізації своїх поставлених цілей, забезпечення відтворення фізично здорового і психічно повноцінного потомства, задоволення особистих інтересів кожного члена сім'ї, ніж зрілі сім'ї. З усього перерахованого можна зробити наступний висновок, що конфлікти в студентських сім'ях часто залежать від несхожості темпераментів, не до кінця сформованою особистості одного з подружжя, неадекватної самооцінки і відсутність конструктивних навичок[6]

Кризові явища у життєдіяльності сучасної молодої студентської сім'ї різні. Вони торкаються, найперше, її економічних та демографічних основ. Житлова залежність, набуття навичок спільного життя, формування відповідальності за родину, вміння покладатися на власні сили у вирішенні складних проблем. Традиційно жінка народжувала дітей, займалась домашнім господарством, чоловік – забезпечував економічну стабільність, соціальну безпеку сім'ї, здійснював керівну роль. Сучасна ж сім'я заснована на рольовому партнерстві, що потребує економічного внеску в бюджет сім'ї як чоловіка, так і дружини, спільної участі у вихованні дітей, спільної відповідальності. Але саме сучасна молода студентська сім'я в більшій мірі не має економічної стабільності, щоб комфортно відчувати себе у суспільстві.

Однією з найбільших проблем сучасної студентської молодої родини є її економічна нестабільність, соціальна малозахищеність та підвищена психологічна вразливість. У свою чергу це породжує її дезорганізацію, внутрішні деструктивні процеси, конфлікти і, зрештою, веде до розпаду. Внаслідок цього – страждання, нервові захворювання, асоціальна поведінка,

стреси, безпритульність дітей, безвідповідальність, байдужість, аморальність і у свою чергу жорстокість батьків.

Ще важлива проблема – сучасна молода студентська сім'я повинна не тільки зберегти, а й відновити свій статус головної ланки у вихованні дитини: забезпечити їй належні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального й духовного розвитку. Разом із тим, молода сім'я потребує як матеріальної, так і педагогічної та культурологічної допомоги. У зв'язку з цим стає зрозумілою необхідність організації підготовки людей до створення сім'ї яку потрібно розглядати як складову частину роботи щодо зміцнення сім'ї та піднесення її соціальної активності.

Соціологи займаються вивченням саме цих проблем, які були перераховані вище, тому що скорочення кількості дітей у студентській сім'ї зумовлено не стільки матеріальними труднощами, як конфліктом цінностей у суспільстві, конкуренцією пріоритетів, де цінність сім'ї та дітей девальвується, а перевагу отримують цілком інші інтереси, що роз'єднують студентську сім'ю, руйнують сімейне «Ми» і збільшують «вартість» позасімейного «Я». Ослаблення почуття сімейного обов'язку в усіх членів сім'ї — у батьків перед дітьми, молодших перед старшими, у подружжя одне перед одним. Усе це постає у центрі сімейної дезорганізації і супроводжується ізоляцією кожного її члена. Зникають форми власне сімейного життя, його способу, замінюючись формами одиноко-комунального співіснування. Сім'я сприймається як зосередження безлічі справ, які вимагають сил, часу, нервів, а студентська молода сім'я тим паче. Все частіше це призводить до її розпаду або формування неповної сім'ї з одним із батьків, адже у зазначених випадках мінімізуються затрати життєвої енергії індивідів. Неповна сім'я з 1—2 дітьми, але з постійною відсутністю батька, матері, дітей вдома у зв'язку з перебуванням батьків на роботі, а дітей у дитячих закладах стають формами особистої свободи. Наявність трьох і більше дітей у сім'ї спричиняють відчуження від самого себе. Орієнтованість індивідуальних систем цінностей

на позасімейні сфери діяльності все частіше асоціюється з перешкодою до особистого успіху.

Дослідження, проведені соціологами, демографами, психологами, а також проведене нами, дозволяють оцінити сучасний стан функціонування молоді студентської сім'ї як критичний. Показниками такого стану виступають: катастрофічні погіршення матеріального благополуччя сім'ї, відсутність нормальних умов для її життєдіяльності, зниження народжуваності, динаміка розлучень, дисфункційний розвиток студентської сім'ї, які проявляються в підвищенні сімейної напруги, незадоволеності, подавлення почуттів, спів залежності

Але, якщо розглянути проблему молодих сімей з позитивного боку, то можна побачити, що шлюби, укладені в студентські роки, здебільшого характеризують високим ступенем згуртованості, заснованої на належності подружжя до однієї соціально-демографічної групи, яка відрізняється спільністю інтересів, специфічною субкультурою й способом життя. Була зафіксована і така особливість: сімейне життя, незважаючи на складності побуту і матеріальну скруту, для значної частини студентів (41,1% чоловіків і 34,6% жінок) з'явилася фактором, що стимулює навчання. Вони стали вчитися краще вже після того, як вступили в шлюб. Сім'я і навчання виявилися для них прийнятними і сумісними. При спілкуванні студенти-подружжя, як правило, часто обговорюють своє навчання, надають одна одній посильну допомогу при підготовці до занять, під час сесій.

Шлюб в студентські роки добродійно впливає на становлення особистості, змушує відчувати відповідальність перед родиною, навчальним закладом, суспільством. У сімейних студентів відзначається більш серйозне ставлення до навчання та обраної професії, вони особливо цінують самостійність у роботі, більше орієнтовані на досягнення успіхів у професійній праці. Сімейний стан позитивно впливає й на ціннісні орієнтації студента, сприяє розвитку інтелектуальних і соціальних потреб.

Також існують багато студентських сімей помітно відрізняються від інших категорій сімей рівнем успішності та стабільності. Поняття „успішність” і „стабільність” шлюбу деякі дослідники не поділяють, а використовують як синоніми. Ми погодимося з думкою, що це різні поняття. Стабільність означає стійкість, міцність. Успішність – потрібний або бажаний результат справи. Стійкість, стабільність студентської сім’ї визначається наявністю конкретних цілей існування та функціонування й ступенем згуртованості сімейної групи [15].

Важливу роль також грає внутрішні відносини, рівність між членами молоді студентської сім’ї, наприклад, що домашні обов’язки жінок в студентській сім’ї найчастіше залишаються непомічені, не вважається їх за працю на рівні з працею за гроші. Народження дитини, турбота про неї, годування, зміна пелюшок, деколи безсонні ночі, виховування, потім прання, готування, прибирання – все це багатьом чоловікам здається так нормальним, що навіть не називають цей труд працею. Крім цього, жінка ще працює на роботі.

В країнах Західної Європи жінки, в основному, краще освічені, ніж чоловіки і все частіше беруться за здобуття кар’єри. Не зважаючи на це, світ праці все ще так організований, як би жінки не були водночас матерями. Дотепер жінка мусила трактувати конфлікт між працею по спеціальності і домашніми обов’язками як свою приватну справу. Сьогодні жінки, котрі клопочуться про працю, постійно ще мусять віддаляти роль матері на другий план. Таким чином погоджуються, щоб чоловіки, а вірніше – керівники, диктували умови праці. Але в студентській сім’ї важко навчатися в університеті, працювати та наглядати за дитиною, тому що для цього потрібно багато часу і тоді на допомогу приходять чоловіки, які беруть на себе економічну проблему, але також не забувають, що студенти.

Отже, сім’я - це надзвичайно важливий елемент соціальної структури суспільства. Студентська молода сім’я являє собою підтип визначення терміну «Сім’я». Зміни, які відбуваються в сім’ї, впливають на характер суспільних

відносин, на стан і розвиток самого суспільства. Тому тип сім'ї як однієї з підсистем суспільної системи не може бути довільним, він санкціонується суспільством. Сімейна діяльність регулюється і спрямовується традиціями, звичаями, нормами, що панують у суспільстві за певних історичних умов. Тому я визначив декілька проблем в цьому підрозділі які вивчають соціологи, тому що тема сім'ї завжди є актуальною і без неї дуже важко нормально існувати у суспільстві. Молода студентська сім'я більш звужений круг по обсягу досліджень та зацікавленості, як сім'я в цілому, але це також дуже актуальна тема на сьогоднішній день, та багато незрозумілостей існує які потребують пояснення.

1.2. Сутність і специфіка поняття «молода студентська сім'я»

Почати варто із визначення терміну «молода студентська сім'я». Я звернув увагу на результати нещодавніх наукових розвідок, об'єктом яких виступають студентські сім'ї. Так, Л. Авдеева студентською називає таку сім'ю, в якій обоє членів подружжя – студенти денного відділення ВНЗ, тобто гомогенні за соціальним станом чоловік і дружина. Це молода сім'я, в якій подружжю не більше 28 років, а стаж сімейного життя не перевищує 5 років [1]. А. Багаутдінов, Л. Сафіна, О. Фаринич та Т. Щербан вважають, що студентська сім'я – це сім'я, в якій обоє членів подружжя – студенти денного відділення вишу. Т. Баландіна та Є. Зайцева, ведучи мову про студентську сім'ю, мають на увазі не тільки офіційно зареєстровані шлюби між студентами, але і незареєстроване співмешкання [5]. Л. Михайлова студентською сім'єю називає шлюбний союз, у якому хоча б один з його членів є студентом денного відділення вищого навчального закладу. Студентську сім'ю можна розглядати як різновид молоді сім'ї [13]. Г. Муратова терміном «студентська сім'я» позначають тип молоді сім'ї, в якій обоє членів подружжя – студенти денної форми навчання вищого навчального закладу, які перебувають в офіційно зареєстрованому шлюбі; вік подружжя не перевищує 25-ти років [12]. Отже, студентська сім'я – це складне соціальне утворення. Вона включає в себе

різномірні компоненти, пов'язані з фізіологічними процесами, психологічної Психологічні науки © Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 2016 Випуск 2 динамікою взаємовідносин, нормами і цінностями культури, економічними умовами ринку і виробництва. Виходячи з цього, під «студентською сім'єю» ми розуміємо сім'ю, де один з подружжя або обоє вступають у будь-яку форму шлюбного союзу (офіційно зареєстрованого або фактичного).

Вихідним положенням при вивченні молодих студентських сімей було припущення, що ці сім'ї представляють оптимальну модель сім'ї сучасного типу. Тим самим показує прогресивний розвиток сім'ї, який характеризується зростаючою роллю моральної та психологічної складової сімейного життя, студентство ж покликане множити моральний і духовний потенціал суспільства і для цього повинні створюватися необхідні умови. Забегаю вперед, скажімо, що, дійсно, студентська сім'я помітно відрізняється від інших категорій сімей рівнем успішності і стабільності. Хоча, звичайно, не всі студентські сім'ї однакові. Частина з них виявляються неспроможними в майбутньому.

Студентська молода сім'я дуже тісно пов'язана з молодою сім'єю, але в студентської молодої сім'ї є ключовий фактор цього поняття, який позначає, що не просто сім'я в якій особи в перші три роки після укладення шлюбу (у разі народження дітей без обмеження тривалості шлюбу), за умови, що один з подружжя не досяг 30-річного віку, а також неповні сім'ї з дітьми, мати або батько яких не досягли 30-річного віку, а саме особи які значаться на денній формі навчання і при цьому побудували сім'ю називаються – студентська молода сім'я.

Я вважаю, що покладений в основу типології студентських сімей принцип організації сімейної життя найбільш відповідає рішенням наших дослідницьких завдань по з'ясуванню рівнів успішності і стабільності студентського шлюбу. Принципи організації сімейного життя говорять про діяльність сім'ї та в певній мірі про особистісні якості її членів, схильних до

того чи іншого принципу спільної діяльності. В молодих, тільки що утворившихся сім'ях, до яких відносяться і студентські, процес притирання, адаптації, вироблення загального способу життя відбувається по-різному. В одних випадках це може відбуватися швидко, в інших повільно. І якщо подружжя ще не визначилися в оцінках свого шлюбу, то пояснюється це або невеликим стажом сімейного життя, або по причині неусталених або несформованих уявлень про сімейних ролях, своїх обов'язках. Вже з цього розподілу видно, що найпоширенішим в студентському середовищі республіки є оптимальний тип демократичний.

До демократичних були віднесені студентські сім'ї, побудовані на засадах колективізму, рівноправності, поважних відносин між членами сім'ї, що відрізняються емоційної теплотою і кооперацією у веденні домашніх справ (їх виявилось близько 40%).

Таким чином можна продемонструвати сутність і специфіку поняття «молода студентська сім'я»:

1. Студентська молода сім'я - особливий вид молоді сім'ї, в якій подружжю не більше 28 років, а стаж сімейного життя не перевищує 5 років;
2. Студентська молода сім'я характеризується більшою стабільністю, ніж будь-яка інша молода сім'я, тому що подружжя об'єднані спільними інтересами і поглядами, їх дії спрямовані на навчання;
3. Студентська молода сім'я також характеризується більшою залежністю від батьків, тому що єдине джерело доходів - стипендія або, іноді, плюс певний заробіток;
4. Студентська молода сім'я стикається з такими ж матеріально-побутовими проблемами, як і будь-яка молода сім'я. Особливу позицію тут займає житлове питання, тому що не всі навчальні заклади дають можливість отримати сімейні гуртожитки.[18]

Дуже важливим фактом є те, що батьки починають змінювати своє ставлення до своєї дитини після створення сім'ї в студентському віці. У багатьох вузах сім'ям надається допомога і підтримка: видаються місця в гуртожитку, видаються грошові пособія, створюються по можливості умови для совмещення навчання і виховання дітей. Але ця система працює далеко не в усіх країнах світу. Через це змінюється ставлення до шлюбу і сімейного життя і у самих студентів.

За своїм складом студентські сім'ї діляться на дві великі групи: мають (60,4%) і не мають (39,6%) дітей. Причини, за якими значна частина сімейних студентів утримується від розширення состава своєї сім'ї, в основному об'єктивні. Головними з них студенти називають навчання, стиснення жителні умови, матеріальні труднощі, а також труднощі пов'язані з наглядом за дитиною. Соціальне походження заміжніх студенток і ж-натих студентів різноманітно. Більше третини вихідці з сімей фахівців із середньою та вищою освітою, трохи менше - з сімей робітників. Близько п'ятої частини сімейних студентів мають батьків-кол-хозників. В ході дослідження була виявлена схожість соціального походження у 57,2% подружжя. Мабуть, однорідність соціального середовища виховання юнаків і дівчат, що забезпечує схожість інтересів, звичок, соціальних установок, сприяє їх емоційному зближенню і створення сім'ї.

1.3. Формування, стан та розвиток молодих студентських сімей в Україні та світі

Діапазон оцінок сучасного стану молодих студентських сімей американськими дослідниками досить широкий. Одні вважають, що спостерігається "криза молоді студентської сім'ї", який веде мало не до повного її зникнення (з чим навряд чи можна погодитися), інші бачать в тому, що відбувається об'єктивний процес розвитку і зміни цього явища. Однак в будь-якому випадку стан сім'ї на даному етапі породжує цілий ряд

економічних і соціальних проблем, що вимагають адекватної реакції інших громадських інститутів.[3]

Перший найбільш очевидний несприятливий момент, який впливає з неблагополучного стану молоді студентської сім'ї - демографічний. У США відзначається зниження народжуваності, а відповідно прогнозується скорочення пропозиції на ринку праці і старіння населення. Якщо нестача трудових ресурсів в найближче десятиліття навряд чи стане хоч скількись серйозною загрозою для економіки країни (триває приплив іммігрантів, прогнозується подальше швидке розвиток процесів роботизації виробництва), то значне збільшення числа людей похилого віку створить цілий комплекс економічних і соціальних проблем [19].

За прогнозами Бюро перепису, темп зростання населення США сповільниться в найближчі роки приблизно до 1%, потім очікується його подальше зниження. Найшвидшими темпами буде збільшуватися чисельність американців старше 85 років. У 1995р. в США проживало 4 млн осіб цього віку, в 2030р. їх чисельність збільшиться до 8 млн, а до 2050 р. вона складе 18 млн осіб, або 5% населення. Безумовно, зростання частки старших вікових груп у структурі населення не може бути цілком пояснений скороченням народжуваності, має велике значення вага фактора збільшення тривалості життя. Але не менш очевидно і те, що народжуваність в середовищі білих американців, знаходиться на критично низькому рівні. (В інших расових групах народжуваність вище. Наприклад, жителі США латиноамериканського походження становлять близько 11% всього населення, а азіатського - близько 3,5%. Однак "внесок" цих груп в загальний приріст населення в 1996 р. Дорівнював 40 і 14% відповідно) . Відбувається це, зокрема, і від того, що шлюб стає все більш пізнім і нестійким.

Насторожує, на думку американських фахівців, є зростання числа дітей, народжених поза шлюбом. На початку 90-х років такі становили майже 30% усіх народжених немовлят, причому, для чорношкірих показник дорівнював 68% (в ряді міських районів - понад 80%), а для білих - 22%. На думку фахівців,

критичний показник незаконних народжень в певній групі населення відзначається на рівні 25%. З його досягненням в цій групі відбувається стрибкоподібне збільшення злочинності, захворювань, які належать до кола соціальних хвороб, і подальшого зростання кількості матерів-одиноків.

В українському суспільстві молоді студентські сім'ї відкладають народження дітей. Аналіз сучасної демографічної ситуації, а також її динаміка за останні роки показує, що Україна поряд із соціально-економічними проблемами опинилась віч-на-віч із серйозною демографічною кризою. Традиційно жінка народжувала дітей, займалась домашнім господарством, чоловік – забезпечував економічну стабільність, соціальну безпеку сім'ї, здійснював керівну роль. Сучасна ж сім'я заснована на рольовому партнерстві, що потребує економічного внеску в бюджет сім'ї як чоловіка, так і дружини, спільної участі у вихованні дітей, спільної відповідальності. Народжуваність в Україні знизилася до рівня, який не забезпечує простого відтворення породів, а основним методом регулювання народжуваності стало штучне переривання вагітності.

На сьогодні дослідження сім'ї в Україні, практична робота з сім'єю є доволі популярним напрямком психологічної науки і практики, особливо порівняно з попередніми роками, коли ця проблема знаходилася на периферії наукової думки. Так, зростають – як кількісно, так і якісно – установи та організації, що займаються проблемами сім'ї на державному рівні. Це насамперед установи, які реалізують державну політику допомоги сім'ї (Центри соціальних служб для молоді, відділи сім'ї та молоді, Служба у справах неповнолітніх). Діяльність недержавних фондів, організацій (Спілка захисту сім'ї та особистості, Центр екології сім'ї та ін.) також робить вагомий внесок у сферу практичної допомоги сім'ї та наукових досліджень. Ґрунтовними психологічними та соціально-психологічними дослідженнями проблем сім'ї займаються такі провідні наукові установи, як Державний інститут проблем сім'ї та молоді, Інститут психології АПН України, Інститут соціальної і політичної психології АПН України, Інститут проблем виховання

АПН України. Одним з основних об'єктів соціальної роботи виступають молоді сім'я та сім'ї, які мають проблеми у сімейному вихованні, сім'ї, які за особливостями своєї життєдіяльності потребують соціальної підтримки, допомоги, реабілітації. Це неблагополучні, багатодітні, студентські сім'ї, сім'ї мігрантів та біженців, сім'ї з дітьми і батьками інвалідами, сім'ї з нестандартною дитиною, бідні й малозабезпечені сім'ї, сім'ї одиноких та неповнолітніх матерів та ін. [11]

Під загрозою знаходиться моральний та інтелектуальний потенціал народу, викликаний різким зниженням життєвого рівня молодих студентських сімей в Україні. Проблеми сучасної студентської сім'ї вивчали: Авдеева Л., Багаутдинов А., Баландина Т., Вишнiveцкая А., Капська А., Лагойда Н., Михайлова Л., Муратова Г. Проте питання не втрачає актуальності. В цьому розділі диплоної роботи написано, що тема молоді студентської сім'ї потребує багато часу для вивчення. Але завдяки аналізу результатів дослідження психологічних особливостей молоді студентської сім'ї, можна визначити, що саме любов та неакуратність є чинниками які забов'язують створення молоді студентської сім'ї.

В Україні налічується 10,3 млн. молоді (віком від 15 до 28 років), що становить 19,1% загальної кількості населення. В країні мешкає 2 млн. 400 тис. Молодих студентських сімей, в яких народжується 80% усіх народжуваних в Україні дітей. Тобто 46,6% молодих сімей перебувають у шлюбі і хоча статистика недосконала і не встигає за кількістю розлучень, можна сказати, що 50% молодих перебуває у шлюбі (або була у шлюбі). Тому проблеми сім'ї у більшій мірі залежать від суспільства, допомоги та підтримки держави. Сім'я відіграє велику роль у сучасному суспільстві Життя кожної людини пов'язане з сім'ю.

Висновки до першого розділу

Відповідно до поставлених завдань до першого розділу, я зробив наступні висновки.

Визначив кілька основних і специфічних проблем, характерних для більшості студентських сімей: низький грошовий дохід; труднощі поєднання навчання і сімейних зобов'язань; труднощі, пов'язані з народження і вихованням дітей: нікому доглядати за дитиною під час навчання; невеликі можливості для підробітку. У числі найближчих життєвих планів у студентських сімей важливе місце займає народження дитини. З появою дитини родина вступає в новий, більш відповідальний етап розвитку. Але, різні дослідження показують, що певна частина молодят, іноді всупереч інтересам своєї родини, відкладають народження первістка через матеріальну скруту (далеко не всі з них отримують матеріальну допомогу від батьків, багатьом сімейним студентам доводиться підробляти в «вільний час», іншим – переходити на заочне відділення, або взагалі на якийсь час (а іноді назовсім) відкладати навчання). Приблизно в половині випадків відкладання народження дитини мотивується труднощами у вирішенні житлового питання. Також торкнувся теми молодої студентської сім'ї в США та Україні. А саме, що в США демографічний чинник дуже впливає на молоду студентську сім'ю, тому що в Америці сім'ї дуже важливу роль відіграє подолання рівня дітей сирот, наркоманів, хуліганів.

Розпаданню молодих студентських сімей в Україні сприяють як матеріально-економічні, житлово-побутові умови, так і соціально-психологічна, психолого-педагогічна невідповідність до сімейного життя, невміння розв'язувати сімейні проблеми і запобігати конфліктним ситуаціям, відсутність знань, необхідних для молодого подружжя, що, як наслідок, може призвести до негативних стосунків між молодим подружжям.

РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ СТАБІЛЬНОСТІ МОЛОДОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ СІМ'Ї

2.1. Основні соціальні проблеми молодих студентських сімей

Студентська сім'я за визначенням складається з молодих людей, які не зайняли ще своє місце в світі і, відповідно, ще недостатньо затвердили свій соціальний та матеріальний статус. Вкрай низький рівень стипендії, можливість тільки неповної зайнятості на роботі складають серйозну перешкоду для початку стабільної сімейного життя. Середні доходи молодих студентських сімей в 1,5 рази нижче, ніж в середньому по країні, а 60% студентських сімей живуть за межею бідності, серед яких 34% ледве зводять кінці з кінцями, що унеможливує виконання ними в повній мірі репродуктивної та інших соціальних функцій.

Об'єктивно підвищені фінансові потреби молодого сім'ї обумовлені необхідністю здійснення процесу сімейного життя: придбання житла, організація побуту, турбота про дітей, додаткові дозвільні витрати. Одним з головних питань, з якими стикаються наречені студенти, є житлове питання.

Варіантами вирішення цієї проблеми може бути проживання:

- в окремій власній квартирі
- спільно з батьками
- на приватній орендованій квартирі
- в кімнаті комунальної квартири
- в гуртожитку

Майже всі студентські сім'ї відчувають труднощі з придбанням власного житла і, відповідно, з конструюванням себе як окремої сім'ї. Дуже мало молодих студентських сімей які можуть жити в комфортних для них умовах. Стандартне міське житло забезпечує мінімальні зручності лише одній сім'ї. Тому спільне проживання молодого сім'ї з батьками в малогабаритній квартирі

або в кімнаті комунальної квартири призводить до погіршення побутових умов, скупченості, зростання конфліктності, що не сприяє міцності сімейних відносин. [10]

У числі найближчих життєвих планів у студентських сімей важливе місце займає народження дитини. З появою дитини родина вступає в новий, більш відповідальний етап розвитку.

Також дуже важливою частиною є саме соціально-психологічні проблеми молодій студентській сім'ї. У студентських сім'ях, як правило, психологічно складно відбувається розподіл сімейних обов'язків і ролей. У період шлюбної адаптації формуються загальні уявлення подружжя про шлюб та сім'ю. Конфлікт в молодій сім'ї відбувається саме через наявність у молодого подружжя уявлень про сімейне життя, в чомусь суперечать один одному. Під подружнім конфліктом в широкому сенсі ми розуміємо зіткнення між подружжям, викликане протиріччям установок, цілей, поглядів, ідеалів, уявлень і т.д. по відношенню до конкретного предмету або ситуації.

Актуальність досліджень в царині сімейної проблематики зумовлена загальною кризою сім'ї, яку відзначають педагоги, психологи, соціологи, демографи. Ця криза є доволі поширеною, виявляється у кількісних (зменшення показників народжуваності дітей, значна кількість розлучень, проблемних сімей) та якісних показниках (трансформація суспільних та сімейних цінностей, ослаблення виховної функції сім'ї, психологічні проблеми членів сім'ї тощо). Очевидно, що за таких умов необхідними є ґрунтовні дослідження сучасної сім'ї та пошук ресурсів для подолання негативних явищ.

Водночас, як вказують деякі дослідники, сім'я як система, суспільний інститут переживає сьогодні своєрідну "вікову кризу": відбувається перехід сім'ї як системи, що функціонує, на якісно інший рівень. Оскільки в сучасних умовах матеріальний фактор перестає бути відповідальністю виключно чоловіка за виживання сім'ї, відбувається закономірний перехід з одного етапу розвитку (патріархату) на інший (біархат). При цьому домінуючими стають

функції задоволення більш високого рівня потреб емоційно-інтелектуальної, духовної сфери.[14]

Також в останні десятиліття відбулося усвідомлення того факту, що сім'я є одним з вирішальних чинників становлення та розвитку особистості. Так, багато психологів і психотерапевтів розглядають психологічні проблеми чи навіть психічні розлади особистості, соматичні захворювання як функцію внутрішньо-сімейної взаємодії. Ці ідеї розвиваються насамперед представниками сімейної системної психотерапії. Так, В. Сатир зазначає, що подружні стосунки являють собою стрижень для формування інших стосунків у сім'ї; дисгармонійні стосунки між батьками обов'язково відбиваються на їхній батьківській функції.

Як показує аналіз, психологічні дослідження сім'ї ведуться у таких площинах:

1. Батьки – діти: різні аспекти сімейного виховання (зокрема сучасні тенденції у сімейному вихованні, позиції батьків, гендерні стереотипи у сімейному вихованні), взаємовплив між поколіннями. Доволі поширеними є дослідження, які розглядають вплив сім'ї на становлення тих чи тих особливостей, властивостей дитини. Так, окремі дослідження свідчать про те, що причини дитячої злочинності, девіантної або залежної поведінки, інших негараздів значною мірою зумовлені несприятливою сімейною ситуацією – асоціальним способом життя батьків, бездоглядністю дитини, наявністю конфліктів або сімейного насильства, емоційним неприйняттям дитини, фрустрацією її базових потреб.

2. Стосунки між шлюбними партнерами, їх розвиток на різних етапах подружнього життя та вплив на загальну сімейну динаміку: адаптація шлюбних партнерів у молодій сім'ї, подружні конфлікти, кризові періоди та ресурси сім'ї у їх подоланні, розвиток стосунків між членами подружжя, дослідження нетипових сімей (порівняння громадянського шлюбу з традиційним, різновікові шлюби, проблемні сім'ї тощо).

Дослідження цього напрямку свідчать про те, що сьогодні трансформується, розширюється розуміння сутності та розуміння різних феноменів, наявних у сімейно- подружньому житті. Зокрема, дослідження психологів свідчать, що у 80–85% сімей постійно відбуваються конфлікти, в 15–20% наявні сварки через різні причини. При цьому доведено, що подружні конфлікти відіграють ключову роль у сімейних стосунках, оскільки представляють собою спосіб вираження і подолання суперечностей, що лежать в основі такої складної системи, як сім'я. Також змінюється ставлення до розлучення як до події, що має виключно негативне значення. Є також багато проблем в сучасних молодих студентських сім'ях, які можуть бути засновані на непорозумінні, скасування грошей, поганих житлових умовах. Сімейні конфлікти часто виникають у зв'язку зі зміною інтересів. Щоб вирішити такі проблеми, сім'ї повинні намагатися проводити більше часу разом.[15]

На окрему увагу заслуговує постановка і дослідження проблеми сімейного насильства, до якої зараз спостерігаємо значний суспільний і науковий інтерес. Зауважимо, що ця проблема потребує подальшого поглибленого вивчення різних чинників насильства, зокрема психологічних факторів, передумов, а також можливостей запобігання цьому явищу.

3. Сім'я як цілісна система: порушення поведінки, нахилів дітей, психологічні, психосоматичні проблеми когось із членів сім'ї як функція внутрішньосімейної взаємодії. В межах цього напрямку активно розробляється методологія практичної допомоги сім'ї, досліджується ефективність різних підходів, технік психокорекційної роботи.

4. Сім'я як соціальний інститут: функції ретрансляції соціальних цінностей, настанов, передача соціокультурного досвіду, етнопсихологічні особливості сімей. Цей напрямок охоплює більшою мірою філософські, культурологічні, соціально-психологічні аспекти.

5. Сучасні трансформації інституту сім'ї: статево-рольова демократизація (в основному, за рахунок розширення статево-рольового

репертуару жінок), поступовий перехід від патріархату до біархату, зміна домінуючих функцій сім'ї. Менше представлені дослідження сімей у контексті соціального розшарування суспільства та його впливу на структуру сім'ї, її функції.

Неможливість виконання сім'єю однієї функції веде за собою прорахунки у виконанні іншої функції. Тому для підтримки та розвитку нормальної життєдіяльності сім'ї необхідна державна політика, яка має бути спрямована на постійне удосконалення умов для реалізації економічного та духовного потенціалу сім'ї і має прагнути до того, щоб найменша кількість сімей потребувала допомоги, пільг, безкоштовних послуг тощо. Для цього слід постійно стимулювати внутрішні резерви сім'ї (економічні, демографічні, виховні, рекреативні), а також допомагати реалізувати їх.

Підготовка молоді до сімейного життя передбачає формування навичок здорового способу життя, психолого-педагогічних, юридичних, економічних, медичних знань з питань становлення особистості, формування статево-рольової ідентифікації, розвитку комунікативних навичок, корекції особистих проблем, духовного виховання, створення власного іміджу, оволодіння знаннями медико-соціальних проблем алкоголізму, наркоманії, профілактики захворювань, що передаються статевим шляхом, планування сім'ї та збереження репродуктивного здоров'я молоді, профілактики вагітності, народження здорових дітей, розвитку сімейних традицій тощо. Ця робота проводиться серед учнів шкіл, шкіл-інтернатів, ПТУ, ліцеїв, коледжів, вузів, у робітничих та студентських гуртожитках, а також з молодими парами, які подали заяву до ЗАГСу. До роботи залучаються спеціалісти: соціальні педагоги, психологи, юристи, економісти, наркологи, гінекологи, програм, венерологи, сексологи, психотерапевти, спеціалісти з планування сім'ї тощо.[4]

2.2. Соціально-економічні чинники стабільності молодих студентських сімей

Умови, в яких перебуває сучасна молода студентська сім'я, характеризуються найперше різкою зміною соціально-економічних відносин у суспільстві, за яких пріоритетимають надаватися особистості людини, її практичній діяльності у всіх напрямках господарювання та духовної культури. Проте сім'я як явище економічне і соціо-культурне зазнає в сучасних умовах впливу різних факторів, особливо глобалізаційного та соціально-політичного характеру. Однією із найбільших проблем сучасної молоді студентської родини є її економічна нестабільність, соціальна малозахищеність та підвищена психологічна вразливість. У свою чергу це породжує її дезорганізацію, внутрішні деструктивні процеси, конфлікти і, зрештою, веде до розпаду. Внаслідок цього — страждання, нервові захворювання, асоціальна поведінка, стреси, безпритульність дітей, безвідповідальність, байдужість, аморальність і у свою чергу жорстокість батьків.[7]

За даними фахівців в більшості студентських сімей конфлікти бувають нечасто і мають конструктивний характер, що відзначають 85% подружжя-студентів. Особливістю відносин в студентській сім'ї є стурбованість обох подружжя (68% чоловіків і 76% жінок) появою конфліктів, незалежно від їх характеру і частоти. Ще однією характерною рисою студентського шлюбу є різноманітне зміст конфліктів. Але все одно одним з найважливішим фактором і причиною конфліктів є саме соціально-економічні чинники, які дуже впливають на відносини між чоловіком та жінкою. Також економічна проблема дуже тісно пов'язана з дітьми у молодому браці. Це важлива проблема у молодих студентських сім'ях які повинні не тільки зберегти, а й відновити свій статус головної ланки у вихованні дитини: забезпечити їй належні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального й духовного розвитку. Разом з тим молода сім'я потребує як матеріальної, так і педагогічної та культурологічної допомоги. У зв'язку з цим стає зрозумілою необхідність організації підготовки молоді до подружнього

життя, яку потрібно розглядати як складову частину роботи щодо зміцнення сім'ї та піднесення її соціальної активності. Життя вимагає, щоб подібною роботою було охоплено якомога більше молодих людей, а також були чітко визначені її цілі, методи, форми і можливості, адже серед важливих проблем зміцнення стабільності Української держави, важливе місце займає формування саме відповідального сім'янина, стабільної сім'ї.

На стабільність молодшої студентської сім'ї впливає дві групи факторів, умовно їх можна розділити на:

- внутрішні (характер розподілу міжособистісних відносин в сім'ї, розподіл ролей, ціннісні орієнтації подружжя, рівень конфліктності подружжя і т.д.);
- зовнішні (соціально-економічне середовище, соціальний статус сім'ї і т.д.).

При формуванні стабільних взаємовідносин у сім'ї важливу роль відіграє соціально-психологічна складова. Для того аби сім'я розвивалась благополучно, психологічний клімат у сім'ї має бути сприятливий для кожного з членів подружньої пари. Важливо, щоб при формуванні сім'ї подружжя було психологічно сумісним, могло при звичаїтись до нових зовнішніх і внутрішніх умов, вміло правильно виходити з конфліктних ситуацій та зберігало позитивну установку. Н. Акерман, один із засновників сімейної психотерапії, ввів поняття «стабільність сім'ї». Під цим поняттям він розумів збереження сім'ї в зміні, що також припускає збереження її ідентичності в часі, контроль над конфліктами та здатність подружжя до зміни, подальшого розвитку [8]

Н. Акерман, один із засновників сімейної психотерапії, ввів поняття «стабільність сім'ї». Під цим поняттям він розумів збереження сім'ї в зміні, що також припускає збереження її ідентичності в часі, контроль над конфліктами та здатність подружжя до зміни, подальшого розвитку [16]. Науковці приходять до висновку, що стабільна сім'я формується з партнерів, які схожі у розподілі влади, зобов'язань, структурі і сімейних цінностей. Саме

в таких сім'ях можна спостерігати стабільні взаємовідносини та низький рівень конфліктності.

К. Роджерс зазначає, що стабільні шлюбні відносини складається з наступних компонентів:

- відданість та вміння разом працювати;
- спілкування, яке припускає вільне самовираження;
- вміння пристосувати відносини подружжя до зовнішніх та внутрішніх умов життя;
- самостійність [20].

Активне спілкування подружньої пари та вміння домовлятися, шукати компромісу разом сприяє встановленню у родині стабільних взаємовідносин. Для формування стабільних сімейних взаємовідносин важливим є правильний розподіл побутових, економічних обов'язків та соціальних ролей. Відмічається, що сім'я, в якій прийнята така модель розподілу господарсько-побутових відносин і установок чоловіка та дружини в цьому відношенні співпадають, відзначаються більшою стабільністю.

Взагалі щодо стабільності молодой студентської сім'ї, можна сказати що, в ході дослідження було з'ясовано, що сім'я не є перешкодою для успішного навчання та участі в громадській роботі. Більшість сімейних студентів (60%) навчаються на «добре» і «відмінно». Студентська пара відрізняється більшою стабільністю, ніж будь-яка інша молода сім'я, так як подружжя об'єднані спільними інтересами і поглядами. Студентська сім'я характеризується більшою залежністю від батьків, так як єдине джерело її доходів - стипендія або інший заробіток. Студентська сім'я стикається з такими ж матеріально-побутовими проблемами, як і будь-яка інша молода сім'я. Обидва вида сім'ї мають соціально-економічну нестабільність та це дуже давить на психологічну частину внутрішніх відносин між чоловіком та жінкою.

Тобто, можна зазначити, що студентські роки – це не лише час для здобуття вищої освіти, але й сприятливий час для створення сім'ї з багатьох причин. Широкі можливості вибору шлюбного партнера (особливо у вузах, де

збалансована статевна структура студентів), спільність багатьох життєвих цілей, схожість ціннісних орієнтацій, оптимальний вік подружжя для народження дитини – усі ці чинники сприяють утворенню потенційно стабільних та перспективних сімей. Однак їхня побутова необлаштованість, економічна несамостійність за відсутності належної уваги з боку державних і суспільних інститутів можуть стати серйозною перешкодою на шляху становлення студентської сім'ї [17].

2.3 Соціалізація та репродуктивна поведінка молодих студентських сімей

Планування сім'ї як культура репродуктивної поведінки. Контрацепція як форма культурного контролю за наслідками сексуальної поведінки. Створення необхідних умов і визначення сприятливого для здоров'я дитини періоду її зачаття та народження. Вагітність, пологи, догляд за новонародженою дитиною як етапи репродуктивної поведінки. Відповідальність жінок, участь і допомога чоловіків. Медична і соціальна допомога майбутнім мамам, жінкам з маленькою дитиною. Репродуктивний процес: етапи і форми. Багатодітність, малодітність (одnodітність) і бездітність як усвідомлений вибір жінок і чоловіків. Соціально-економічні, культурні і соціальнопсихологічні фактори репродуктивної мотивації та репродуктивного вибору кількості та терміну народження дітей. Форми репродуктивної поведінки залежно від здоров'я та сексуально-репродуктивної культури шлюбних партнерів, умов, якості їхнього життя. Стандартна і проблемна форми репродуктивного процесу. Переривання вагітності (природна і штучна форми абортів), безпліддя і бездітність як медико-соціальні проблеми. Відмова матері від дитини як травмована репродуктивна мотивація, негативна форма девіації та об'єкт соціально-психологічної допомоги (психотерапії). Превентивна політика держави щодо захисту прав дитини і створення сприятливих умов для реалізації материнства та батьківства.

Культура материнства та батьківства: зміст, проблеми формування. Перспективи сексуально-шлюбної соціалізації та культури шлюбних відносин, кохання та любові до дітей. [3]

Репродуктивна поведінка - це система психічних станів, дій і відносин, пов'язаних з народженням або відмовою від народження дітей будь-якої черговості, у шлюбі або поза шлюбом. Репродуктивне поведінка є соціально-психологічною основою народжуваності. До такої поведінки може бути умовно віднесено і рішення подружжя про усиновлення дитини. Репродуктивне поведінка формується під впливом політичних, економічних, етнокультурних та етичних чинників і проявляється як реакція людей на зовнішні і внутрішні стимули до продовження роду і плануванню майбутнього родини. Зовнішніми стимулами розглянутого поведінки є усвідомлення цінності дітей для батьків, сім'ї і суспільства, а також сімейні традиції і громадську думку. Репродуктивне поведінку в концентрованому вигляді включає в себе цикл дій, починаючи з моменту прийняття рішення про зачаття дитини до її народження. Вивчення репродуктивної поведінки дозволяє визначити вплив психіки людей, умов їх життя на процеси народжуваності, а також проведеної сімейної політики і пояснити історичні зміни репродуктивної поведінки.

Прикладом можна взяти сучасну демографічну ситуацію в Україні характеризується зниженням рівня народжуваності і шлюбності та поширенням позашлюбної народжуваності, різноманітних форм шлюбного партнерства. За цих умов актуальним є вивчення репродуктивних та шлюбно-сімейних установок населення, насамперед молоді, що дасть змогу зрозуміти майбутній розвиток дітородної діяльності та шлюбно-сімейної поведінки населення.

Поступово перерозподіляються обов'язки між сім'єю та суспільством. На передній план виходять функції сім'ї, які раніше були другорядними. Репродуктивна функція сім'ї залишається найважливішою. Через народження дітей сім'я відтворює не тільки сама себе, а й підтримує біологічну

безперервність суспільства, забезпечує відтворення населення. Однак для сучасної особистості народження дітей не є головним мотивом взяття шлюбу і створення сім'ї.

Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України за підтримки благодійного фонду “Розвиток України” провів спеціальне вибіркоче соціальнодемографічне обстеження населення дітородного віку “Сім'я і діти”. В опитуванні брали участь респонденти віком 15–49 років. Паралельно проводилося вибіркоче обстеження “Шлюбні та дітородні орієнтації студентів”, де об'єктом дослідження були студенти вищих навчальних закладів м. Києва у віці 18–20 років, які не перебували у шлюбі і не мали дітей*. Наукова цінність цих обстежень в тому, що вони дають можливість відповісти на актуальні питання щодо шлюбних та дітородних орієнтацій населення, визначити перспективи розвитку сім'ї та дітородної поведінки населення України. Відповіді студентської молоді дають змогу оцінити і зрозуміти, на що орієнтується нове покоління, що вважають його представники найважливішим для повноцінного життя, які мають репродуктивні установки, що впливає на них; які, на їх думку, є перепони для народження бажаної кількості дітей, яке їх ставлення до інституту сім'ї, шлюбу. Результати обох досліджень свідчать, що сім'я є найважливішою цінністю у житті.

2.4. Кар'єрні уподобання членів молоді студентської сім'ї

Кар'єра - це професійний шлях до успіху по службових сходах до престижного соціального статусу і положення у суспільстві.

В даний час проблема побудови кар'єри набуває все більшої актуальності. Сучасна людина намагається усвідомити, чи відповідає зроблений ним професійний вибір його особистісним цінностям і життєвим сенсів, тому що тільки правильно зроблений вибір майбутньої професії дає людині можливість реалізувати свої здібності і потреби. Планування кар'єри -

дуже важливий аспект професійного розвитку особистості і її самореалізації. У словнику Ожегова слово кар'єра характеризується: рід занять, діяльності; шлях до успіхів, видного положення у суспільстві, на службовому поприщі, а також саме досягнення такого положення. Саме завдяки кар'єрі молада студентська сім'я може забезпечувати себе самостійно без допомоги родичів, якщо вона взагалі є, тому що багато студентських сімей не мають грошей і часу щоб їх заробити.

Кожна людина яка не досягла висот у своєму житті мріє про успішну кар'єру. Члени студентської сім'ї звичайні люди, які так само не відмовляться від кар'єрних сходів які прямують тільки вгору. Але не треба забувати, що навчатися в університеті, технікумі, вузі і при цьому приділяти час своєї кар'єрі дуже важко. Особливо, якщо люди складаються в сім'ї. Людина опиняється перед вибором між кар'єрою та навчанням. Людина маючи сім'ю в студентські роки, особливо чоловіки, вибирають кар'єру для того, щоб забезпечити свою родину і майбутніх дітей, або якщо діти вже є, то дітей які вже присутні данній студентській сім'ї.

Також можна об'єднати роботу та сім'ю і навіть отримати з цього вигоду. Наприклад, багато з того, що люди дізнаються про лідерство і тим-білдінг на роботі, можна успішно застосувати для встановлення балансу в сім'ї.

Бачення:

Обговоріть довгострокові особисті і професійні цілі й регулярно переглядайте їх. Відсутність домовленостей і взаємної підтримки між подружжям може зруйнувати всі життєві стратегії. Чітко пояснюйте, яка саме підтримка буде бажаною.

Активне слухання:

Найбільш поширеною скаргою жінок є те, що вони не відчувають, що їх почули. Натомість чоловіки зазвичай нарікають, що їх не цінують. Запровадьте регулярні сеанси слухання (мінімум щоквартально, а найкраще – щомісяця). Віддано, віч-на-віч, зосереджено, мовчки слухайте все, що хоче

висловити ваш партнер. Потім повторіть те, що почули. Скоригуйте за необхідності. Тоді поміняйтеся. Звучить дивно? Ви змініте думку, коли побачите, що це рятує стосунки.

Взагалі, для створення власної сім'ї, народження дітей, молодь вважає за доцільне спочатку досягти успіхів у кар'єрі, пожити для себе. Щоб потім, забезпечити свою сім'ю всим, що необхідно для нормального, комфортного життя і заведення дітей.

Висновки до другого розділу

Відповідно до поставлених завдань до другого розділу, я зробив наступні висновки.

Актуальність досліджень в царині сімейної проблематики зумовлена загальною кризою студентської сім'ї, яку відзначають педагоги, психологи, соціологи, демографи. Очевидно, що за таких умов необхідними є ґрунтовні дослідження сучасної студентської сім'ї та пошук ресурсів для подолання негативних явищ. На сьогодні в Україні молоді студентські родини є об'єктами сімейної політики.

На жаль, в нашій державі поки що не створена молодіжна сімейна політика, яка б була спрямована на підтримку та вирішення проблем саме студентських сімей.

Разом з тим молода студентська сім'я потребує як матеріальної, так і педагогічної та культурологічної допомоги. У зв'язку з цим стає зрозумілою необхідність організації підготовки молодих сімей до спільного життя, яку потрібно розглядати як складову частину роботи щодо зміцнення сім'ї та піднесення її соціальної активності. Також, можна додати, що молода студентська сім'я являє собою дуже нестабільну ланку, яка може переломатися дуже швидко без соціальної, психичної, матеріальної допомоги. Я вважаю, що перед тим як замислюватися про створення студентської сім'ї, треба дуже-дуже сильно осмислити, що це серйозний шаг в житті. Але дуже багато випадків, коли утворюється студентська молода сім'я не за власним бажанням, а із-за неакуратності та глупості в своїх вчинках. Великий процент студентів в свої «ропусні» роки хотят провести весело цей періуд навчання у вузі і запам'ятати його з посмішкою.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ МОТИВАЦІЙНІ ТА ЖИТТЄВІ СТРАТЕГІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ МОЛОДИХ СТУДЕНТСЬКИХ СІМЕЙ.

3.1. Визначення методології дослідження

Мета дослідження виявлення мотиваційних механізмів і характеристика життєвих стратегій членів молодих студентських сімей в освітніх організаціях вищої освіти КНУ ім. Т.Шевченка.

Теоретичний об'єкт дослідження: адаптація студентів до умов сімейного життя.

Емпіричний об'єкт дослідження: студенти КНУ ім.Т.Шевченка віком 17-30 років юридичного, філософського, географічного факультетів та факультету соціології.

Предмет дослідження: соціальні конфлікти, що виникають в процесі адаптації студентів до сімейного життя.

Завдання дослідження:

- Визначити проблемні аспекти функціонування студентської сім'ї
- Визначити ключові соціальні конфлікти, що виникають під час створення студентської сім'ї.

Гіпотези:

- 1.Студентам складніше заводити дітей в молодій студентській сім'ї.
- 2.Житлові умови грають велику роль в молодій студентській сім'ї.
- 3.Молоді студентські сім'ї виникають щоб члени сім'ї могли знаходитись поруч с коханою людиною.
- 4.Члени молодій студентської сім'ї ставлять свою родину на перше місце.
- 5.Більшість молодих студентських сімей матеріально і духовно залежні від батьків.

Обґрунтування методу Згідно з обраною темою, найбільш доцільним є використання кількісних методів збору інформації. Такий висновок можна зробити з наступного:

1. Поставлена мета дослідження передбачає отримання інформації від великої кількості респондентів, чого не можливо досягти користуючись якісною методологією.
2. Отримані результати мають бути максимально достовірні, адже метою дослідження опис ситуації, що склалась в конкретний момент часу.
3. Для збереження об'єктивності дослідження отримані результати слід аналізувати статистичним шляхом, що приведе до уникнення суб'єктивного фактору, вплив якого є дуже помітним у якісних дослідженнях, в яких отриманий результат напряму залежить від особистості дослідника.

У даному дослідженні потрібно використовувати метод онлайн-опитування, тому що:

- Цей метод є одним з найдоступніших, через мінімальний фінансовий аспект, та дозволяє уникнути великих затрат часу та людських ресурсів.
- В 21 столітті студенти одні з тих, хто найбільше часу проводить у всесвітній Інтернет-мережі, тому метод онлайн-опитування є найбільш доцільним при вивченні студентської аудиторії.
- В двадцять першому столітті технологічного прогресу, студенти – група, яка найбільше часу проводить Інтернет-мережі, тому метод онлайн-опитування можна назвати одним з найкращих при вивченні саме студентської аудиторії.
- Інтернет-опитування дають і додаткові можливості, що полягають у використанні мультимедійних елементів, а також у зборі додаткової інформації типу тип провайдера; IP-адреса комп'ютера; програмне забезпечення, що використовується; можливо, адреса електронної пошти респондента, час заповнення опитувальника, місце проживання і т.п.

- Також з актуальною проблемою в Україні, а саме крантин, який не дає можливості провести дослідження іншого типу цей метод є найбільш доцільним відповідно до законодавства та для збереження здоров'я інтерв'юера та респондентів. Тим паче, студентство, у свою чергу, є мобільною та відносно автономною соціальною групою з підвищеною адаптованістю до різноманітних соціальних, економічних та політичних змін у суспільстві.

Інструментарієм дослідження виступила онлайн анкета.

Обґрунтування вибірки: Відповідно до мети нашого дослідження обираємо одношаблева фокусована вибірка з ймовірнісним відбором.

Студентські сім'ї КНУ які проживають у гуртожитках, склали генеральну сукупність дослідження, орієнтовно це 260. Респондентами були переважно молоді люди віком 17-23 років. Вибірка здійснена випадковим чином.

3.2. Дослідження мотивації і життєвих стратегій членів молодих студентських сімей в Україні

Аналітичний огляд соціологічної, психологічної та педагогічної літератури показав, що по-перше, студентська сім'я виступає головним стратегічним ресурсом держави, надією і опорою, продуктивної в інтелектуальному плані, а також є найбільш вразливою, безпорадною аудиторією з точки зору соціально-економічного становища.

По-друге, сучасна студентська сім'я мало вивчена, не виділяється на федеральному рівні як особлива категорія сім'ї; відсутня єдина правова база соціальної політики щодо даного типу сім'ї, що призводить до розрізнених дій соціальних служб в регіонах, низьку ефективність діяльності установ органів у справах молоді та соціальних програм з підтримки студентської сім'ї

По-третє, створювати студентські сім'ї стало не модно. Це пов'язано в першу чергу зі зміною ціннісно-моральних орієнтирів у молодіжному середовищі (де на перше місце ставляться отримання освіти, престижна

робота, задоволення особистих емоційних потреб), а також зі створенням нетрадиційних для українського суспільства типів шлюбно-сімейних відносин. Маються на увазі незареєстровані шлюби - «співжиття», засновані на спільній господарського життя подружжя, які ухиляються (часто за взаємною згодою) від юридичного оформлення шлюбу.

На сьогоднішній день існує велика кількість досліджень, присвячених проблеми молодих студентських сімей.

З метою виявлення соціальних проблем молоді студентської сім'ї, мною була розроблена анкета, яка включає 14 питань з питанням-фільтром на початку, щоб відсіяти громадян респондентів які не виявляють собою молоду студентську сім'ю. Для проведення дослідження анкета була поширена у різні групи серед студентів КНУ.

Результати дослідження:

В опитування брали участь студентські сім'ї з університету ім. Т.Шевченка які були затверджені в дослідженні.

Участь в опитуванні взяли студенти різних факультетів.

На основі результатів мого дослідження можна сказати, що дослідження дозволяє говорити про те, що в системі цінностей сім'я як і раніше залишається одним з провідних орієнтирів для молоді. Виявлення особливостей студентської сім'ї дозволило підтвердити нашу гіпотезу 1 и 2 про те, що студентам складніше заводити дітей в молодій студентській сім'ї, житлові умови грають велику роль в молодій студентській сім'ї і вони гостро потребує соціальної підтримки.

Чуйно реагуючи на соціально-економічні зміни в країні, студентська сім'я змінюється і розвивається разом із суспільством. Студентство є найбільш слабо захищеної частиною населення країни, а також її стратегічним ресурсом, перспективою подальшого розвитку; і саме тому соціум зі студентськими сім'ями пов'язує надії на вирішення демографічних проблем.

Стосовно гіпотези номер 3 статистика показала, що 63.6% опитаних відповідали для того щоб, опинитись з коханою людиною завжди поруч, але

31% відповіли, що вони хочуть знайти людину, яка підтримує влюбій життєвій ситуації, та буде піклуватися за тебе.

Таким чином, дана гіпотеза потребує допрацювання та глибшого дослідження, щоб спростувати її чи підтвердити. Але можна зазначити, що велика частина респондентів відповідала опираючись на кохання. Лише 2.5% відповіли, що в браці хочуть здобути нових навичок і досвіду.

Гіпотеза номер 4 – ставлення своєї сім'ї на перше місце, виявилась дуже спорною, тому що 45% респондентів відповідали, що вони готові залишити свої захоплення в якоїсь справі для того, щоб зберегти сім'ю. Але 35.2% відповіли, що вони хотіли б поєднувати своє хоббі та сім'ю. Тобто, приділяти певний час сім'ї, та певний час своєї улюбленній справі. Це спорний момент, але майже нікто не відповів, що він точно не проміняв своє захоплення на сім'ю.

І щодо останній гіпотези під номером п'ять, вона абсолютно підтвердилась, майже всі респонденти відповіли, що родичі дають корисні поради стосовно сімейних відносин, тому що в них набагато більше опиту ніж в студентських молодих сім'ях. Також 84% студентських сімей, відповіли, що батьки допомагають їм фінансово. І третій найпопулярніший варіант був саме те, що батьки допомагають виховувати дітей. Лише 2% відповіли, що батьки зовсім не лізуть в сімейне життя студентської сім'ї.

Висновки до третього розділу

Зрозуміло, що інтерпретувати ці результати на всіх українських студентів з різних вузів та матеріальних спроможностей не раціонально.

Молоді студентські сім'ї зіштовхуються з багатьма проблемами, але при цьому не опускають руки і не кидають все. Навпаки багато з опитаних респондентів чудові та позитивні люди. Хочеться звернути увагу на те, що студенти зіштовхуються з конфліктами та складністю адаптації, а саме з адаптацією до умов суспільного проживання. Це є однією з головних проблем студентської сім'ї – проживання. Рішення проблеми я бачу у взаємодії роботи працівників гуртожитку та педагогів, а також студентського самоврядування. Оскільки найскладнішою сферою адаптування є проживання, то задоволення потреб у побутовій сфері, покращення житлово – побутових умов також прискорять процес адаптації. Доброзичливість, увага до студентів, індивідуальний підхід сприятимуть скороченню строків адаптації до проживання у гуртожитку. Але в гуртожитку всеодно сім'я не може відчувати себе комфортно, особливо коли мають дитину. Тому вирішенням цієї проблеми повинна займатися влада. В Україні багато випадків з студентськими сім'ями, але влада не звертає на це увагу. Якщо влада не займається цим питанням, тоді повинні самі громадяни створити громадську організацію, яка допомогала сім'ям, яким приходиться дуже не просто.

Рішення проблеми я бачу у взаємодії роботи працівників гуртожитку та педагогів, а також студентського самоврядування і звісно влади. Оскільки найскладнішою сферою адаптування є проживання, то задоволення потреб у побутовій сфері, покращення житлово – побутових умов також прискорять процес адаптації. Доброзичливість, увага до студентів, індивідуальний підхід сприятимуть скороченню строків адаптації до проживання у гуртожитку. Дослідження виявилось дуже актуальним. Особливо в українському суспільстві, яке показує, що студентські сім'ї це не кінець світу, але їм потрібна допомога, якої в багатьох з них немає.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети дипломної роботи, я зробив наступні висновки. В результаті проведеного мною дослідження проаналізовано уявлення про студентські сім'ї та зроблено висновки, що студентські сім'ї відрізняються від звичайних молодих сімей тим, що такому подружжю доводиться виконувати більшу кількість соціальних ролей і поєднувати більше зобов'язань. На основі вивчення наукової літератури, виділивши основні чинники готовності студентської молоді до створення сім'ї та охарактеризували специфічні проблеми, з якими стикаються студентські сім'ї: соціальна незрілість, залежність від батьків, відсутність навичок ведення домашнього господарства, відсутність власного житла, поєднання навчання і сімейних зобов'язань, дефіцит вільного часу. Визначені основні психологічні причини конфліктів у студентських сім'ях та проаналізовані шляхи вирішення соціальнопсихологічних проблем сім'ї. Показані переваги студентських сімей: молодість є найкращим з фізіологічної та психологічної точок зору часом для укладення шлюбу і народження первістка; шлюб завжди краща альтернатива, ніж позашлюбні інтимні зв'язки; сімейний стан позитивно впливає на ціннісні орієнтації студента; шлюби, укладені в студентські роки, в більшості випадків характеризуються високим ступенем згуртованості, заснованої на приналежності подружжя до однієї соціально-демографічної групи, в якій психологічні науки відрізняється спільністю інтересів, специфічної субкультурою і способом життя тощо.

Отже, можемо дійти до висновку, що процеси становлення, формування, розвитку сучасної молоді студентської сім'ї проходять у досить складних та суперечливих умовах. Вони характеризуються зміною суспільних відносин, що передбачає необхідність подальшого з'ясування особливостей підготовки молоді до створенні сім'ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Авдеева, Л. Психолого-педагогическое сопровождение студенческой семьи: автореф. дис...канд. пед. н.: 13.00.08 / Л.Авдеева. – Астрахань, 2009. – 25 с
2. Алексєєнко Т. Ф. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах // Український соціум. К. : 2002. – 143 с.
3. Антонов А. И., Медков В. М. Социология семьи. — М., 1996.
4. Балакірева М. О. Молоде покоління нової України: ескіз соціального портрету: навч. посібник. – К. : Знання-Прес, 2002. - 313 с.
5. Баландина, Т. Ю. Студенческая семья как экономическая категория / Т. Ю. Баландина, Е. В. Зайцева // Вестник УРФУ : серия: экономика и управление – 2006. – № 9. – С. 175.
6. Вишнинецкая, А. Психологических проблемы студенческой семьи / А. Вишнинецкая // Актуальные вопросы современной психологии. – Челябинск : Два комсомольца, 2015. – С. 46–48.
7. Жоль К. Соціологія: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. — К. : Либідь, 2005. — 440с.
8. Эйдемиллер Э. Г. Психология и психотерапия семьи / Э. Г. Эйдемиллер. – Санкт-Петербург: Питер, 2002. – 656 с. – (Семейная психология).
9. Капська, А. Й. Молода сім'я: проблеми та умови її становлення / А. Й. Капська. – К. : ДЦССМ. – 2006. – 184 с.
10. Комплексная поддержка молодой семьи: учеб.-метод. Пособие для студентов вузов/О.А.Коряковцева, М.И.Рожков. 2008.
11. Лібанова Е. М. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціальнодемографічний аспект / Е. М. Лібанова. – К.: Інститут демографії та 104 соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с. – (монографія).
12. Муратов С.А. Семейное право : учебное пособие, 2001 стр.29

13. Михайлова, Л. М. Основні напрямки соціально-педагогічної роботи зі студентськими сім'ями / Л. М. Михайлова // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2012. – № 3. – С. 74–79
14. Парсонс «Соціальна структура сім'ї»
15. Парсонс «Соціальна структура сім'ї»
16. Столин В. В. Столин В.В. Психологические основы семейной терапии / В. В. Столин. // Вопросы психологии. – 1982. – №4
17. Студенческая семья : состояние, проблемы, перспективы. – Мн.: Университетское, 1991.
18. Федотова Ю. В. Проблема понимания кризиса семьи. М. 2002. – 108 с.
19. Циммерман «Успішні американські сім'ї» (1960 г.) ст. 75-87
20. Шнейдер Л. Б. Семья: оглядываясь вперед / Л. Б. Шнейдер. – СанктПетербург: Питер, 2013. – 368 с. – (Мастера психологии).

Додатки

Додаток 1

Анкета

1. Ви перебуваєте в студентському шлюбі?

- 1) Так
- 2) Ні (дякуємо за увагу, ваша участь у дослідженні завершена)

2.Ваша стать?

- 1) Жіноча
- 2) Чоловіча
- 3) Не визначився

3. Ваш факультет / інститут: _____

4. Чи згодні Ви з тим, що кожен студент повинен вступити в шлюб і завести сім'ю?

- 1) Так, кожен студент повинен вступити в шлюб або завести сім'ю на 1-3-му курсі
- 2) Так, кожен студент повинен вступити в шлюб або завести сім'ю на 4-5-му курс
- 3) Шлюб не обов'язковий, можна просто жити разом з тією людиною, яку любиш
- 4) Ні, створення сім'ї - це велика відповідальність, на яку студенти ще не здатні
- 5) Свій варіант _____

6. Для чого, на Ваш погляд, студенти вступають в шлюб, заводять сім'ї?

- 1) Для того, щоб був упорядкований побут і затишок в домі
- 2) Для продовження роду, поки молоді і здорові
- 3) Завжди бути поруч з коханою людиною
- 4) Для постійного сексуального контакту
- 5) Набути людини, який підтримає в будь-якій життєвій ситуації, буде піклуватися про тебе, і ти про нього
- 6) У шлюбі дізнаєшся багато нового, для отримання досвіду
- 7) Щоб не бути самотніми
- 8) Це престижно

7. Де Ви живете?

- 1) Жівемо в гуртожитку
- 2) Знімаємо кімнату
- 3) Знімаємо квартиру
- 4) Живемо з батьками
- 5) Живемо в своїй квартирі

8. Чи влаштовує ваш житловий простір вашу сім'ю?

- 1) Так
- 2) Ні

9. Скільки дітей Вам хотілося б мати?

- 1) Одного
- 2) Двох
- 3) Три – чотири
- 4) П'ять

10. Чи готові Ви розлучитися зі своїми захопленнями через шлюб?

- 1) Так, сім'я дорожче всього іншого
- 2) Ні
- 3) Можна поєднувати
- 4) Свій варіант

11. Як Ви вважаєте, які шлюби найміцніші?

- 1) За кохання
- 2) За розрахунком
- 3) На основі міцної, хорошою дружби
- 4) Ув'язнені в більш дорослому віці, після закінчення інституту (після 24-25 років)
- 5) Інше

12. Яку роль відіграють батьки у Вашому сімейному житті? (оберіть 3 варіанти)

- 1) Утрималися від відповіді
- 2) Вносять розлад
- 3) Взагалі не втручаються в наше життя, цураються
- 4) Допмагають виховувати дітей
- 5) Допмагають матеріально
- 6) Постійно спілкуються з нами, дають корисні поради
- 7) Утрималися від відповіді

13. Чи виправдалися Ваші надії на сімейне щастя?

- 1) Так
- 2) Ні
- 3) Скоріше так, ніж ні
- 4) Скоріше ні, ніж так
- 5) Важко відповісти

14. Чи можете Ви вважати себе щасливою людиною?

- 1) Так
- 2) Ні
- 3) Важко відповісти